

Bevezetés

Az ember attól a pillanattól kezdve öregszi, amint befejeződött növekedése, fejlődése. Vannak, akik sokáig fiatalosak maradnak, mások viszont az átlagosnál gyorsabban öregszenek meg. Az öregedés tempójáért hatvan százalékban a gének, negyven százalékban, pedig az élet minősége, az életstílus és a környezet a felelős.

Ép testben ép lélek – tartja a közmondás, amely minden emberi korszaknak, de különösen az idős, nyugdíjas kornak kellene, hogy alappillére legyen.

Időskorban az ép test, ép lélek koncepció feltétele a szellemi aktivitás-, valamint a fizikai aktivitás megőrzése. Ennek a két tényezőnek a mennyisége és minősége nagyban meghatározza, hogy az egyén mennyire érzi magát idősnek.

Egy –a fenti kritériumok általi- aktív idős ember képes magából az optimális produktivitást kihozni, vagyis maximálisan akként tevékenykedni, amely adottságainak és élethelyzetének figyelembevételével megteheti. Ennek nyomán az önértékelése és lelki egészsége megtartható.

Ez rendkívül fontos, mert a produktív idős ember nem érzi nyugtának magát, és társadalom sem úgy tekint rá, mint eltartottra. Ez a fajta társadalmi elismerés, pedig tovább generálhatja a produktivitást és az önbecsülést. A társadalomból ki nem rekesztett idős ember sokkal többet ad vissza, mint amennyit kap.

Az 1991-ben megfogalmazott ENSZ Idős Emberekkel Foglalkozó Alapelvek szerint olyan időspolitikára van szükség, amely az egész élet során biztosítja a függetlenséget, a részvételt, a gondoskodást, az önmegvalósítást és a méltóságot.

Ibrány város idősekkel foglalkozó koncepciójának középpontjában ezért nem állhat más (az ENSZ alapelvekkel összhangban), mint a fentebb említett produktív öregkor megtartása meglévő eszközeivel a nyugdíjas éveiket megkezdő városlakóknál, valamint segíteni azokat az embereket, akik valami oknál fogva távol kerültek ettől az ideális állapottól. A koncepció megvalósulásának sikere azonban nemcsak az önkormányzat kizárólagos szerepvállalásával valósul meg. Szükséges program sikeréhez a helyi társadalom, a civil szervezetek, az itt élő emberek összefogása, tenni akarása, szolidaritása.

Demográfiai helyzetkép

Ibrány Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Nyíregyházától 25 kilométerre északra, a Tisza mentén, a Rétköz nyugati felén helyezkedik el, közvetlen Nagyhalász szomszédságában.

A város lakosságának száma 2007-ben lassú, de folyamatos lélekszám emelkedés eredményeként átlépte a 7000 fős átlomhatárt. A 2008-as adatok alapján életkor szerinti megoszlásban a 0 – 14 évesek (1421 fő) 20,6 %-át, a 15 – 19 évesek (499 fő) 7,2 %-át, a 20 – 29 évesek (908 fő) 13,17 %-át, a 30 – 59 évesek (2883 fő) 41,8 %-át, míg a 60 éven felüliek (1181 fő) 17,1 %-át teszik ki Ibrány lakosságának. A 60 éven felüliek aránya valamivel jobb, mint az országos, illetve a megyei összesített arány. A KSH ide vonatkozó előrejelzéseinek, valamint az önkormányzat demográfiai adatainak elemzése alapján előre prognosztizálható a település lakosságának kismértékű növekedése és az idős korúak számának emelkedése. A demográfiai adatokban arányeltolódás várható már középtávon, hiszen a születések száma csökken, míg az átlagéletkor ha lassan is, de hosszabbodik.

Az elmúlt 10 év lakosság szám változásai Ibrányban

Év	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2006	2007	2008
Lakosság szám (fő)	6916	6881	6907	6943	6918	6906	6999	7092	7091

A koncepcióhoz kapcsolódó fontosabb demográfiai adatok

Év	Létszám (fő)	60 éven felüliek	születés	halálozás
2006	6999	1167	86	73
2007	7092	1349	86	84
2008	7091	1181	51	38

Az idős lakosság gazdasági, szociális helyzete

A városban relatíve magas az egyedül élő idősök száma, ami a szükségletek megnövekedését jelenti a természetes és az intézményesített támogatórendszer irányába. A rendszerváltást követő években régiókat és megyéket hatványozottan érintette a gazdasági visszaesés. Ibrányban a munkanélkülivé vált lakosok aránya meghaladta a 35 %-ot. Ezzel párhuzamosan az idősök életszínvonala és jövedelmi helyzete jelentősen romlott. A legrosszabb helyzetbe a nagyon idős, egyedülálló emberek kerültek. Jelen pillanatban még mindig a munkanélküliség viszonylagosan magas száma okozza a legtöbb gondot a városvezetés számára. Az utóbbi éveket figyelembe véve, valamint az elkövetkező évek előrejelzéseit bönngészve megállapítható, hogy a település költségvetésének szociális ellátásokra fordítandó része (a szociális alap) dinamikus emelkedik, ami a rászorulóknak számának növekedését is jelenti.

A költségvetés szociális ellátásokra fordítandó része

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011
A szociális alap kiadásai (Ft)	190.660.000	222.223.000	243.440.000	255.612.000	268.393.000

A legfontosabbnak ítélt helyi idősügyi problémák, szükségletek

A 2009-as év nehéz körülményeket hozott az önkormányzat számára. A gazdasági válság többletfeladatok elé állítja a szociális ellátórendszert valamennyi fenntartói szinten. Ibrányban is érzékelhető az elszegényedésből eredő, fokozódó igény az ellátórendszer felé. A közeljövőben még relevánsabban érzékelhető gazdasági recesszió, a 13. havi nyugdíjak megszüntetése, zömmel időskorúakat érintő szociális ellátások szűkítése, tömeges elbocsátások krízis helyzetet eredményezhetnek. Ennek igazi vesztesei a nyugdíjas éveik felé közelítő emberek lehetnek. Korai-, vagy kényszernyugdíjazásukkal először jövedelmük fog érezhető módon csökkenni. Ennek hatására ördögi kör alakulhat ki: életkörülmény romlása, feleslegesség érzése, mentális problémák felerősödése, amiből a kilábalás embert próbáló feladat.

Időskorúak járadéka

	2006	2007	2008
Részesítettek (fő)	1	1	2
Összeg E/Ft	293	335	222

A másik probléma az idős emberek elmagányosodása. Az ember életében ez a probléma visszavonhatatlanul jelentkezik. A házastárs elvesztése, a gyerekek önállósodása, munkahelyi kapcsolatok elvesztése komoly veszélyforrást jelent. Új kapcsolatok kialakítását nagyon nehezen kezdeményezik testi erejük és érdeklődésük csökkenése miatt. A külvilágtól elzárkózás veszélyeit a nyugdíjas évekre való felkészítés jegyében szervezett fórumokon kell kihangsúlyozni. Enyhítésében fontos szerep jut a városi szociális ellátórendszernek, a családnak és a társas kapcsolatok minőségének.

Az önkormányzat idősügyi politikájának eddigi eredményei

Ibrány város Önkormányzata a törvényben meghatározott, időseket érintő kötelező, valamint vállalt feladatait –zömmel feladatellátási megállapodás keretében- a Nyírségi Református Egyházmegye Idősek Otthona és a Szalmaszál Fogyatékos Embereket Segítő Szolgálat útján, valamint saját intézményén az Ibrány Város és Térsége Gyermekejóléti és Családsegítő Szolgálat keretein belül látja el.

Az önkormányzat 2004-ben döntött úgy, hogy szociális intézményét egyházi fenntartásba adja. Épületét a fenntartó 2006-ban 50 fő befogadásúra bővítette, és alap-, illetve szakosított ellátást nyújt. Működési területe Ibrány időskorú lakossága, míg a jelzőrendszeres segítségnyújtás és a támogató szolgáltatás kistérségi szinten vehető igénybe. Integrált szervezeti modellje lehetővé teszi a szociális szükségletek minél összetettebb kezelését.

Idősek Otthonai ellátás

	2008.	megelőző éven alapuló adat
Férőhelyszám	50	50
Átlagos létszám	54	50
Kihasználatosság	100 %	100%

Nappali szociális ellátás

	2008.	megelőző éven alapuló adat
Férőhelyszám	60	60
Átlagos létszám	60	68
Kihasználtság	100%	100%

Házi segítségnyújtás

	2008.	megelőző éven alapuló adat
Gondozott létszám (fő)	11	9

Szociális étkeztetés

	2008.	megelőző éven alapuló adat
Igénybe vevők száma (fő)	8	7

A Szalmaszál Fogyatékos Embereket Segítő Szolgálat 2005. február 1-jén kezdte meg munkáját. A Támogató Szolgálat teljes körű személyi segítő szolgálatot nyújt a speciális alapellátás formájában, valamennyi fogyatékosági csoportba tartozó személynek. Ellátáspólási feladatokat, szociális gondozási feladatokat, ezen kívül személyi segítséget, jelnyelvoktatást, prevenciók programok szervezését, érdekek és jogi képviselők megszervezését. Klienseinek döntő többsége idős ember.

A Nyírségi Református Egyházmegye Idősek Otthona támogató szolgálata

Év	2007	2008
Igénybevevők (fő)	30	38

A Szalmaszál Fogyatékos Embereket Segítő Szolgálat támogató szolgálata

Év	2007	2008
Igénybevevők (fő)	39	34

Az önkormányzat szociális stratégiáját (így az idősügy problémáit is) a 2004-ban készült és felülvizsgált, majd 2008-ban módosított Ibrány Város Szociális Szolgáltatásszervezési Koncepciója tartalmazza: „az önkormányzat meghatározza azokat a szociális szolgáltatásokat, amelyek színvonalas működtetésével kivívható az állampolgárok szociális elégedettsége, megteremthető a helyi lakosság szociális biztonsága. Ennek érdekében a koncepció felméri a meglévő szolgáltatásokat, értékeli azokat, és utat mutat a további fejlesztés irányába.” A megfogalmazott feladatok nagy része megvalósult, illetve folyamatos a végrehajtása, míg egyes területek további fejlesztésre várnak.

Az önkormányzat idősügyi alapelvei és stratégiája

Az civilizáció sajátos „mellékhatása” az életkor meghosszabbodása. Ez viszont felszínre hozott jó néhány társadalmi problémát, pl.: forráselosztás, piaci változások, teherelosztás, tolerancia, stb. Ezekre a problémákra az eddig megszokottól eltérően kell reagálni. Helyi szinten prioritást kell, hogy élvezzen: az idős embereket ellátó intézményhálózat, fenntartása, a felmerülő problémákra való rugalmas reagálása, szakmai felkészültségének növelése, a fenntartóval való korrekt kapcsolattartás. Az ellátórendszer olyan irányú fejlesztése, amely célul tűzi ki a rászoruló lakókörnyezetükben biztosítható ellátásának lehetőségét. A közbiztonságot elősegítő preventív intézkedések kidolgozása a helyi polgárőrség, rendőrség, intézmények, nyugdíjas szervezetek bevonásával. Nyugdíjas civil szervezetek erkölcsi (lehetőség szerinti anyagi) támogatása, segítése. Idősügyi kerekasztal létrehozása. Egy monitoring rendszer életre hívása, a szolgáltatások iránti igények változásának nyomon követése, a szolgáltatásoknak az igényekhez történő igazítása érdekében.

Helyi prioritások:

A XX. század második felétől elkezdődött gazdasági és társadalmi átalakulások hatására a szociális gondoskodásra szorulóknak száma jelen időszakunkra Ibrányban is megnövekedett. Az ember életének szakaszaiban mások segítségére szorul. A civilizáció hatására a társadalom szerepe elengedhetetlen lett az idősgondozás terén.

Törvényben foglalt kötelező ellátások és szervezési módjuk tekintetében:

A prioritások ezen felsorolásánál figyelembe kell venni, hogy a koncepció megállapításait összhangban kell tartani a város jelenlegi fenntartási- és szolgáltatási viszonyaival, hiszen az önkormányzat időseket érintő kötelezően ellátandó feladatait a városban és környékén jelenleg a Nyírségi Református Egyház és a Szalmaszál Szolgálat és Ibrány város Önkormányzata látja el. A pénzübeli és természetben nyújtott ellátások formái nem változtak az elmúlt évek során, továbbra is az alábbi juttatásokat veheti igénybe a rászorult lakosság:

- a) ápolási díj
- b) köztemetés
- c) lakásfenntartási támogatás
- d) temetési segély
- e) átmeneti segély
- f) közgyógyellátás méltányosságból
- g) rendszeres szociális segély
- h) időskorúak járadéka

Ezek tekintetében fontos a:

- A gerontológiai ellátó hálózat működtetése.
- Az időseket segítő szolgáltatások továbbfejlesztése, amely során figyelmet kell fordítani az egyedülálló idős emberek speciális helyzetére. (A támogatások, szolgáltatások elérhetőbbé tétele, barátságos jellegének kihangsúlyozása.)
- Fontos az ellátórendszer olyan irányú fejlesztése, amely célul tűzi ki a rászorulóknak lakókörnyezetükben biztosítható ellátásának lehetőségét.
- A Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat szolgáltatásainak hozzáférhetőbbé tétele.
- Az Idősek Otthona keretében biztosított idősök nappali ellátásának kapacitásbővítése.

Önként vállalt feladatok és szervezési módjuk tekintetében:

- A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás további fejlesztése.
- Az intézményes ellátási formát választó idősök bentlakásos intézményének szükséges modernizációja, fejlesztése, állagmegőrzése és a fenntartóval való korrekt kapcsolattartás.
- Ingyenes szűrővizsgálatok (érzékszervek, vércukor, vérnyomás, csontritkulás, stb.) szervezése, népszerűsítése.

Javaslatok:

Szociális szolgáltatások elérése tekintetében:

Törekedni kell a városban igénybe vehető személyes gondoskodást nyújtó ellátások színvonalának megőrzésére és lehetőség szerinti fejlesztésére. Ezen szolgáltatásokat városunkban jelen pillanatban a Nyírségi Református Egyház és a Szalmaszál Szolgálat látja el.

- A már meglévő szolgáltatási formák kapacitásbővítése. Elsősorban azoknak a szolgáltatásoknak az erősítése szükséges, amelyek lehetővé teszik az idős ember saját otthonában való ellátását, segítségét, életminőségének javítását (pl.: házi gondozás, jelzőrendszer bővítése, szociális étkeztetés).
- Költséghatékonyság az időskori függetlenség minél hosszabb ideig történő megőrzésében.
- Az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz való hozzájutás segítése.
- Az általános egészségi állapotnak és a fogyatékoság jellegének megfelelő egészségügyi-szociális ellátásokhoz, valamint a fejlesztő tevékenységhez való hozzájutás segítése.

A mentális egészségmegőrzés tekintetében:

Ennek kapcsán igazi rizikófaktornak tekinthetjük a 60 éven felülieket. Az ember aktív korszakának lezárultával hatványozott gyakorisággal kerülhetnek előtérbe ezek a problémák. Különösen veszélyeztetettek az elváltak, özvegyek, egyedülállók. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy minden negyedik 70-80 év felettinek hiányos, elégtelen a kapcsolatrendszere.

- Tájékoztató rendszer kiépítése a helyi médiumokra támaszkodva a városban működő idős klubok, összejövetelek, foglalkozások tekintetében.
- Klubok, foglalkozások részére ingyenes helyszínbiztosítás.
- Előadások formájában felhívni a környezet figyelmét az elmagányosodás veszélyére, illetve a kialakult betegségek jeleinek felismerésére.
- Az egyházakkal való minél szorosabb együttműködés e témában.
- Felkészítő fórumok, tájékoztatók szervezése a nyugdíjas évekre való felkészítés jegyében.

Fizikai egészségmegőrzés tekintetében:

A nyugdíjas kor nem egyenértékű az inaktivitással. A mobilitás megőrzése kulcskérdés az idős ember számára, ezért a korosztályi és egyéni sajátosságokhoz igazodó programok nélkülözhetetlenek ebben az életkorban (túrázás, testmozgás, úszás, stb.)

- A helyi médiumokon keresztül felhívni a figyelmet a fizikai aktivitás megőrzésének szükségességére.
- Előadások szervezése a krónikus betegségek kialakulásának rizikófaktorairól (helytelen táplálkozás, dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás és a fizikai aktivitás hiánya).
- A speciális igényeinek megfelelő egészségmagatartás feltételeinek biztosítása.

Biztonságos időskor viszonylatában:

Kiemelt célként kell kezelni az idősök fizikai biztonságát. Az idős lakosság a bűnelkövetések szempontjából fokozott veszélynek kitett csoport. Ezért fontos az egyéni biztonság, a saját tulajdon védelmében történő segítségnyújtás.

- Az idősöket fokozottan veszélyeztető bűncselekményekre való felhívás, tájékoztatás.
- Információs anyagok készítése, lakossági fórumok szervezése és a helyi médiák bevonása.
- A közbiztonságot elősegítő preventív intézkedések kidolgozása a helyi polgárőrség, rendőrség bevonásával.
- A lehetőségekhez mérten sűrűbb járőrszolgálat biztosítása.
- Egy ún. „Szomszédok a szomszédokért program” meghonosítása és népszerűsítése, amely keretén belül lehetne figyelni az esetlegesen a szomszédságban lakó idősebb emberekre különös tekintettel a város periferiáján élőkre.

Az idősök, mint a kultúra célcsoportja tekintetében:

Az önkormányzat intézményén az Ibrányi László Művelődési Központon keresztül igyekszik a kultúra igazi célcsoportjává tenni az idősöket, alternatívákat biztosítani a szabadidő hasznos eltöltéséhez.

- Színes kulturális lehetőségek biztosítása idősök számára.
- A programokhoz, kulturális szolgáltatásokhoz való hozzáférésük megismertetése a helyi médiumokon keresztül.
- Kedvezmények körének bővítése.

- Kifejezetten az idős korosztálynak szóló városi esemény megtartása. (Megyei Nyugdíjas Seregszemle)
- Az Ibrányi Nyugdíjas Egyesület, illetve a jövőben alakuló más irányultságú nyugdíjas civil szervezetek erkölcsi (lehetőség szerinti anyagi) támogatása, segítése.
- Iskola, gyermekintézmények és az idősek kapcsolatának ápolása.

Élethosszig tartó tanulás viszonylatában:

Törekedni kell arra, hogy lehetőség legyen az idős embereknek a már meglévő tudásuk mellé új tudásanyag elsajátítására, megőrizve és szinten tartva ezzel szellemi frissességüket, tájékozottságukat, életminőségük javulását, szabadidejük hasznos eltöltését.

- Oktatási intézmények partneri együttműködése az elérhető szolgáltatások érdekében.
- Ún. „e-program” elindítása, azaz tegyük érthetőbbé az informatika világát az idősek számára. Tanfolyamok, gyakorlati képzések.
- Internet végpontok lehetőség szerinti kiépítése az időseket ellátó intézményekben.
- 60 éven felülieknek kedvezményes internetezési díjak kieszközölése a Városi Könyvtárban.

Várostervezés tekintetében:

Az idős emberek tekintetében felmerül az az igény, hogy életük minnél nagyobb hányadát szeretnék leélni saját otthonukba. Ezt tiszteletben tartva viszont szükséges olyan közösségi színtereket kialakítani városunkban, ahol esetleges magányos napjaikat elfelejthetik, egymással beszélgethetnek. Erre a legjobb helyszín egy ülőalkalmatosságokkal felszerelt, fásított park. Gondot kell fordítani az akadálymentes elérhetőségekre, hiszen ez nemcsak a mozgáskorlátozottak, hanem az idős emberek tekintetében is elengedhetetlen dolog.

- Törekedni kell új zöldterületek, közösségi terek kialakítása a településen.
- A meglévő parkok, pihenőhelyek, játszóterek gondozása, ápolása, további fejlesztése.
- Az intézmények, járdák, buszmegállók akadálymentesítése.

Érdekképviselet viszonylatában:

Az önkormányzatnak törekednie kell arra, hogy minden nagyobb horderejű döntése előtt ismerje meg a lakosság véleményét. A városi kulturális élet terén ez a koncepció működőképes, hiszen az Ibrányi Civil Fórum tagjai kezdeményezői, javaslattevői, megvalósítói a város rendezvényeknek. Hasonló módon lehetne bevonnani az idős embereket képviselő civilszervezeteket az őket érintő döntések előkészítésébe.

- Egy időügyi fórum létrehozása.
- Ehhez kapcsolódóan kétirányú információáramlás.
- Az időseket érintő jogszabályi változások közérthető nyelven való közzététele a helyi médiumokon keresztül. Tájékoztatások, fórumok tartása az időseket érintő témákban.

A fentebb felsorolt prioritások tekintetében nagyon fontos egy monitoring rendszer életre hívása, a szolgáltatások iránti igények változásának nyomon követése, a szolgáltatásoknak az igényekhez történő igazítása érdekében.

Az önkormányzat legfontosabb feladata a jogszabályokban az idősek számára biztosított ellátási, juttatási formák, lehetőségek és kötelezettségek színvonalának megőrzése, a kor követelményeihez igazítása.